

Preden sta z očetom odšla, ga je poklicala mati v kuhinjo in mu naročala to in ono.

»Le pridi, Cenca, domov, če se ti bo slabo godilo. Bomo že imeli še vsi prostor kakor dozdej. Če bi bilo po moje, ne bi šel od doma. Očetovi želji pa se ne smem ustavljati. Saj veš, kako je!«

Cenca je nesel culo v desnici. Mati je stopila na prag, skrila roke pod predpasnik in gledala za njim. Pri srcu ji je bilo hudo, da bi glasno zaihtela, pa zaradi otrok je solze zadrževala. Tudi otroci so stali pred pragom in gledali, kakor bi jim hotel vzeti kdo najdražje, kar so imeli. Nobeden pa ni vprašal, kam Cenca gre, in jim tudi nihče ni povedal.

Cenca je z očetom že izginil za vratom, kjer so rasle akacije, ki jih je bil jesenski veter že davno oropal listja. Megla, ki je ležala nad zemljo, je zakrila pogled za njim. Tedaj šele se je mati spomnila, da sta si pozabila reči: Zbogom! (Dalje.)

Ivan Trinko | Jakob Štelin

Glosa k 250 letnici beneškoslovenskega učenjaka

Letos je 250 let, odkar se je rodil svoječasno znameniti modroslovec in pisatelj Jakob Štelin (ital. Jacopo Stellini). Zato se mi zdi vredno, da ga predstavim v kratkih besedah bralcem Doma in sveta, ker je bil Slovenec tudi on in ni prav, da je padel v pozabljenje.

Doslej so vsi mislili in pisali, da je bil rojen l. 1699. v Čedadu (Cividale), torej Furlan. Tudi najnovejša velikanska »Enciclopedia Italiana« ga smatra za Italijana, kar pa je napačno. In zmotno je tudi leto njegovega rojstva. Ker domače ustno sporočilo pravi, da je bil iz gorenjega Trblja (ital. Tribil di sopra) v šentlenarski beneškoslovenski župniji, sem hotel priti s tem na jasno. In res, dobil sem v župnijskem arhivu v krstni knjigi (Liber baptizatorum, vol. II, pag. 292) sledeči zapisek:

»Die 19 julii 1688.

Iacobus f^s leg^{mus} et nat^{is} Canciani Stelin et uxoris e^s Margaritae de Tribil superiori. Baptizat^s est per me And. Daurin. Patrinus fuit Hermagoras Stelin et Marina uxor Gregorii Petrosa ambo de Tribil sup.«

Zmote glede istovetnosti osebe ne more biti, ker v zapisniku mrtvih je omenjeno, da je umrl v Padovi z dostavkom »doctus in omni scientia«. Zagrešeni podatki so nastali najbrže iz tega, ker je bil morda l. 1699., kot mnogo obetajoč deček, poslan v šolo v Čedad.

Ko je bil osemnajst let star, je stopil v somaški red. Pozneje je postal učitelj v somaškem zavodu plemenitašev v Benetkah, kjer se je

seznanil z najodličnejšimi Benečani, z nekaterimi katerih je potem živel v tesnem prijateljstvu. L. 1739. pa je bil imenovan za profesorja etike na padovanskem vseučilišču. Umrl je v Padovi l. 1770.

Bil je izrednega talenta; imel je veliko razumnost za vsako reč, nenavaden spomin in bujno domišljijo. Spisal je mnogo prelekcij, razprav in govorov in pa ne malo pesmi, posebno v latinskem in grškem jeziku, ki sta mu bila povsem domača.

Vendar njegove glavne zasluge so na etičnem polju. Zaslovel je kmalu po učenem svetu z delom *De ortu et progressu morum* (izd. v Benetkah l. 1740., v Padovi l. 1764.), ki je pa samo nekako jedro k zelo obširnemu delu, ki ga je pozneje izdal.

Imel je veliko občudovalcev; njegova predavanja so hodili poslušat od daleč, posebno zaradi njegove klasične latinščine in nenavadnega govorniškega talenta. Njegova naloga je bila omejena na razlago in komentiranje Aristotelove Etike; zato so ga nekateri nevoščljivci ostro napadali, češ da načela njegovega pravoslovja niso krščanska in ne presegajo pozemeljskega življenja. Štelin se je seveda uspešno branil, rekoč, da on ne predava evangeljske morale, ampak komentira poganškega Aristotela, ki je ni mogel na noben način poznati; obravnava namreč le moralo, do katere se more povzpeti goli človeški razum brez razodetja, pri čemer se Aristotel odlikuje med vsemi drugimi pagani.

Bolj utemeljeno so mu očitali senzizem, ki se tu in tam poraja v njegovih razpravah. Toda pomisliti je treba, da je bil senzizem takrat splošno razširjen po Italiji in da so ga sodobni katoliški učenjaki smatrali za najboljši sistem. Staro sholastiko je bila že prej pregnala po poganstvu dišeča renesansa; italijanski naturalizem je bil panteističen; druge filozofske smeri niso ugajale. Kam naj bi se bil neki zatekel duhovnik, če ne k senzizmu, ki ga je bil ravnokar sam Condillac prinesel v Italijo?

Sicer pa sam Štelin pravi, da se je, preden je izdal svoje glavno delo, posvetoval z jako učenim in svetim duhovnikom, ki pa ni dobil v njem ničesar, kar bi moglo nasprotovati krščanskim načelom.

Mnogoštevilni častilci in prijatelji našega Štelina so preskrbeli dve izdaji njegovih del: eno l. 1778—79 v štirih zvezkih, drugo l. 1781—84 v šestih zvezkih, izmed katerih II. vsebuje njegove italijanske, latinske in grške pesmi; III. je posvečen raznim matematičnim razpravam. Ostala dela so filozofskega značaja.

De ortu et progressu morum je prestavil v italijanščino in l. 1806. izdal v Benetkah Ludvik Valeriani, z dolgim in hvalepolnim predgovorom, s katerim posvečuje svoj prevod znamenitemu vseučiliškemu profesorju Dalmatincu Simonu Straticu. Med drugim mu pravi, da ga njemu posvečuje, ker sta bila s Štelinom tovariša in prijatelja na vseučilišču in sta imela skupno domovino (*aveste patria commune con lui*), kar se ne more drugače tolmačiti, kot da sta imela skupno narodnost, da sta bila oba, Stratico in Štelin, Slovana.

Naj dostavim na koncu še to, da v gorenjem Trblju obstoja še zdaj družina Štelin, ali kakor jo sedaj imenujejo, Štulin.